

Vitaal natuurbos of tekentafelbos?

In de ministeriële nota 'Bos van de toekomst', de uitwerking van de Bossenstrategie, staan mooie ambities. Vaak lijken de voorgestelde maatregelen daarmee evenwel in tegenspraak. Daarnaast bevat de Bossenstrategie allerlei vaagheden, omissies, tegenstrijdigheden en onjuistheden. Ingeburgerde termen worden anders gebruikt en dat is vaak verwarrend. Jaap Kuper bespreekt in zijn 'Amendement' op de website www.natuurvolgendbosbeheer.nl maar liefst 57 missers van de nota. Ik beperk me hier tot kanttekeningen bij het basisrapport 'Revitalisering Nederlandse Bossen' en hoofdstuk 4 Vitaal bos van 'Bos van de toekomst'.

— Eef Arnolds

> Vitaal bos is normaliter 'gezond bos'. Opmerkelijk genoeg ontbreekt in alle stukken een overzicht van de gezondheid van Nederlandse bossen. In het rapport 'Revitalisering Nederlandse Bossen' heeft vitaliteit een andere betekenis gekregen. Vitaal bos is in dat rapport 'bos dat nu én in de toekomst duurzaam de door ons gewenste ecosysteemdiensten kan leveren'. En vitale bossen zouden in staat moeten zijn 'zich aan te passen aan onzekere toekomstige omstandigheden' en zelfs aan een 'veranderende houtmarkt'. Maar wat heeft dat met gezondheid te maken en welk bos kan dat?

Verjonging en veroudering

Om zulke modelbossen te bereiken, moeten ze 'weerbaar en veerkrachtig ingericht worden'. Aan de acht daarbij genoemde criteria voldoen momenteel erg weinig bossen. Dus is er werk aan de winkel, onder het mom van 'revitalisering' (oorspronkelijk: 'herstel van gezondheid'). In een schema staan twintig revitaliseringsmaatregelen: verhogen humusgehalte, aanplanten rijkstrooiselsoorten, nutriëntengif, versterken menging,

stimuleren verjonging, droogteresistente bomen planten, aanpassen wildstand, bodemorganismen introduceren, oud bosplanten introduceren, enzovoorts. De plantsoendienst is er niks bij. Een primeur is dat behalve verjonging ook 'veroudering' van het bos wordt gestimuleerd. Mogelijk bedoelen de opstellers dat meer bossen of bomen oud mogen worden. Dat botst met het gelijktijdige streven naar verjonging en een grotere houtoogst die wordt bepleit in het rapport Bos van de toekomst.

Revitaliseringsmaatregelen zijn bestemd voor multifunctionele bossen én voor natuurbossen. Natuurbossen waren bossen zonder beheer (indertijd pluspakket natuurbos in SNL-regeling). Dat lijkt strijdig met de essentie van natuurbos. Helaas, ook natuurbos is niet meer wat het was. Het is nu bos waar 'het beheer primair gericht is op biodiversiteit'. Revitalisering dus, onder de slogan 'inleidend beheer richting zelfregulerend natuurbos'. De toename van natuurbos tot 39 procent van het bosareaal die nu met de Bossenstrategie wordt beoogd, betekent dus niet een toename van natuurlijk bos, maar van bos waar op kunstmatige wijze wordt getracht de biodiversiteit te verhogen. Kan 'natuurbos' niet natuurlijk worden of zijn zonder menselijk ingrijpen, vraag ik me dan af.

Reconstructie van het lindewoud

Doel van revitalisering is reconstructie van het lindewoud, een gemengd loofbos met (vermoedelijk) een rijke ondergroei dat 7000 jaar geleden verbreid was op zandgronden. Dit kun je bijna niet serieus nemen. In 7000 jaar is het milieu enorm veranderd, zowel door natuurlijke processen als door menselijke invloed. Daardoor lijkt een reconstructie van het lindebos op de meeste plaatsen onmogelijk, alleen al door de stikstofbom in bosbodems. Lindewoud is een goed verkooppraatje. Het werk stroomt toe, de kassa rinkelt. Het hoofddoel van revitalisering lijkt de ombouw van voedselarme bossen naar voedselrijke bossen met meer houtproductie. Opeens is er een rangorde in bodemprofielen. Morhumus met een zure, dikke strooisellaag is uit de gratie. Ook al is dit het meest verbreide humusprofiel op het noordelijk halfrond, komt het in Nederland duizenden jaren voor en wordt er de meeste koolstof in opgeslagen. Mullhumus,

het bodemtype van het lindewoud is juist helemaal in. Om dat te bereiken is minerale bemesting en het aanplanten van rijkstrooiselbomen in bestaande bossen nodig, zoals Amerikaanse vogelkers (een te bestrijden invasieve exoot volgens de NVWA), witte els (een stikstofbindende exoot, alsof er niet genoeg stikstof is) en gewone esdoorn (regionaal een invasieve soort, onder andere in de duinen). Denken ze nu echt dat we een lindewoud krijgen door die bomen te planten?

Nadelen van vlaktekop

In de ontwerp-Bossenstrategie werd vlaktekop in omvang beperkt tot 0,5 ha. Kleinschalige vlaktekop zou goed zijn voor de biodiversiteit van het bos. Twee weifelende Kamerleden stelden hierover een Kamervraag. De minister belaste wetenschappers van WUR met het schrijven van een rapport over ecologische effecten van vlaktekop. Deze publicatie is nog niet openbaar maar elders in dit vakblad schrijven de onderzoekers over hun rapport en stellen dat kleinschalig beheer met een maximale vlaktekop van 0,5 hectare

een goede ambitie is en er "ecologisch gezien geen dwingende redenen zijn om kaalkap uit te sluiten". In de definitieve Bossenstrategie is de groepenkap, normaal tot 0,1 hectare, nu opgerekt tot 0,5 hectare, bijna de grootte van een voetbalveld. De Stichting NatuurAlert liet soortgelijk onderzoek uitvoeren en zij rapporteert dat vlaktekop juist ongunstig is voor de biodiversiteit en ook ongunstig voor het vastleggen van koolstof. Het is ook slecht voor de recreatie en zorgt geheid voor meer burgerprotest.

Gegoochel

Voor revitalisering trekt het ministerie van LNV tot 2050 1,5 miljard euro uit. Voor bosuitbreiding met 37.000 ha is 14,5 miljoen euro beschikbaar uit klimaatgelden, voor aanleg van 150.000 km landschapselementen 34,5 miljoen euro. Ik vind dat een vreemde verhouding. Helemaal ook omdat er geen kosten/batenanalyse en geen risicoanalyse is gemaakt voor revitaliseringsmaatregelen. Er zijn ook geen alternatieve scenario's onderzocht. Criteria voor evaluatie en monitoring zijn nog niet

opgesteld. Het is verontrustend en tegelijkertijd absurd dat in 'Bos van de Toekomst' vervolgens wel 'het effect van revitaliseringsmaatregelen' wordt opgevoerd als kennislacune! Door gegoochel met termen en feiten verdwaaft de lezer van de Bossenstrategie rap in een sprookjesbos. Het lijkt bij 'revitalisering' niet zo zeer te gaan om het vergroten van de biodiversiteit en het vastleggen van meer koolstof. Het hoofddoel lijkt het inperken van natuurlijke processen en een omvorming naar kunstmatige bossen, op de tekentafel ontworpen, aangeplant en beheerd tot de houtoogst toe. Daarvoor is speelruimte nodig. Vandaar het belang van vlaktekop tot 0,5 ha. Dat kunstmatige bos wordt 'natuurbos' genoemd en de weg erheen 'revitalisering'.

Véél goedkoper

Ik stel een alternatieve aanpak voor. Zorg voor zoveel mogelijk zelfregulerend bos en beperk het ingrijpen in bestaande bossen tot een minimum. Dat lijkt mij in deze onzekere tijden de minst riskante optie voor duurzaam behoud van bossen.

Op veel zandgronden is beukenbos met één boomsoort, nauwelijks ondergroei en mor-humus de natuurlijke climax vegetatie. Volgens de criteria van de Bossenstrategie is dit bos niet 'vitaal' en aan 'revitalisering' toe.

Indien nodig of wenselijk kan zeer kleinschalig, natuurvolgend beheer worden toegepast. Beter voor de biodiversiteit, klimaat en recreatie, natuurlijker en véél goedkoper. Houtoogst kunnen we eventueel missen, want die is al veertig jaar verliesgevend, draagt slechts voor 6 procent bij aan onze consumptie van materiaalhout en in de EU wordt volgens 'Bos van de toekomst' genoeg hout geproduceerd.

Uitbreider commentaar geef ik in het rapport 'Een toekomst voor bossen en bomen' (website <https://schepping.org/bossen/>).<

eefarnolds@hetnet.nl

Literatuur:

- Arnolds, E. 2020. Zien we door de bomen het bos nog wel? *De Levende Natuur* 121: 224-227.
Den Ouden, J. den & G.M.J. Mohren. 2020. *Ecologische effecten van vlaktekop. Rapport WUR, 70 pp.*
Desie, E., L. van den Berg, B. Nyssen, M. Weijters, G.J. van Duinen, J. den Ouden, K. Vancampenhout & B. Muys. 2020. *Rijkstrooisel: kans voor herstel van de nutriëntenkringloop in bossen. De Levende Natuur* 121: 134-139.
NatuurAlert. 2020. *Ecologische effecten van vlaktekop op de kwaliteit van bosccosystemen. Rapport Stichting NatuurAlert, 68 pp.*